

UNITÁRIUS ÉLET

XX. ÉVF. 4. SZÁM

1967. OKTÓBER—DECEMBER

1967 karácsonya!



Vietnami Madonna

Lukács evangéliuma, 9. rész, 52—56. versek.
„És követeket küldé Jézus az ő orcája előtt, és azok elmenvén, bemenének egy samaritánus faluba, hogy neki szállást készítsenek. De nem fogadták be őt, mivelhogy Jeruzsálembe megy vala. Mikor pedig ezt látták az ő tanítványai, Jakab és János, mondának:

Uram, akarod-e, hogy mondjuk, hogy tűz szálljon alá az égből, és eméssze meg ezeket, mint Illés is cselekedett? De Jézus megfordulván, megdorgálá őket, mondván: Nem tudjátok, minémű lélek van tibennetek: mert az embernek Fia nem azért jött, hogy elveszítse az emberek életét, hanem hogy megtartsa!”

Lapunk címlapján *fájdalmas* szívvel közöljük „Vietnami Madonna”-képünket, mert magától értetődően szívesebben közöltük volna egy olyan édesanyának és gyermekének a karácsony örök mondanivalójára emlékeztető képet, amelyről az egész világot betöltő béke, boldogság, emberi szeretetnek és szabadságnak isteni szépsége ragyog. Hiszen a karácsony örök evangéliuma marad az „angyalok dala”, melyet a bethlehemi születés csodálatos éjszakáján vigyázó pásztoroknak énekeltek: „Dicsőség a magasságos menynekben az Istennek, és e földön béke, és az emberek között jóakarati!” (Lukács 2. 14.)

1967. karácsonyán azonban úgy idézni ezt az égi szót és úgy ábrázolni a karácsonyi örömet tartalmát, hogy közben szemünket elfordítjuk ennek a világnak reális tényiről, és a valóság véresen komoly, ijesztő árnyékokkal terhes küzdelmeiről egyszerűen nem venni tudomást, és önámítóan úgy viselkedni, mintha ma is okunk és lehetőségünk lenne az önfeléd, „boldog karácsonyi ünneplésre”, — olyan bűn lenne, amelynek mélységében értelmét veszítve süllyedne el a kereszténység igazi — és legmélyebb értelmében éppen karácsonyi — evangéliuma!

Mi, unitáriusok, mindig hangsúlyoztuk négy évszázados történelmünk folyamán, hogy sajátos misszióknak tekintjük, éppen Jézus evangéliumának erejével, az embermilliók tekintetét az elvont teológiai spekulációk szférájából, — ahol legtöbbször az egyén túlvilági üdvösségének a kérdéseiről esik szó — visszairányítani a valóságos földi, emberi életre, hogy itt „közöttünk” a megvalósulásra váró istenországot és annak igazságát szolgáljuk a felszabadult emberi értelemnek, a melegen érző és hittel telített szívnek, s a közösség iránti felelősségtudatnak erejével; szüntelenül imádkozva Isten gondviselő szentlelkének erejéért, hogy annak segítségével megcselekedhessük a jót e világon, Isten gyermekeinek közösségében, hogy legyen valóban Istennek dicsőség és az embernek béke mindenütt, széles e világon!

Amíg ez a jézusi világ meg nem valósul, ameddig csak egy ilyen megdöbbentően szomorú és velőig megrázó kép ábrázolhatja a világ emberi realitásának nyomorát, mint ez a címlapunkon látható fényképfelvétel, arról az ártatlan gyerekekről, akinek húsa a napalmbombák pokolüzében olvadt szét gyógyíthatatlan sebbé, — addig nem nyughatunk, mert hazugsággá és értelmetlenséggé válnék ajkunkon minden szó, amit kereszténységről, szeretetről, evangéliumról ejtenénk!

Gondolj saját gyermekeidre, unokáidra, testvéreidre, szeretteidre; mindenkire, azokra, akikért imádkozol, akikért szívesen dolgozol, akiket szeretnél mindig örömben, épségben, egészségben, boldogan látni. Gondolj rájuk úgy, ahogyan áldó imáidban megjelennek, karácsony estéjén, a csillagszóróktól fényes gyertyalángok otthonos melegét árasztó karácsonyfák meghitt fényű ragyogásában. És hogy mindez valósággá váljék, és Isten gondviseléseként ölelje körül szeretteidet, — karácsonyi elmélkedésedben, áhítatodban és imádságaidban érezz együtt azokkal is, akik ezen a szent ünnepen nem díszíthetnek karácsonyfát, nem énekelhetik a boldogság himnuszát, csak fájdalommal szorítják szívükhöz az ártatlan és kegyetlenül megsebezett életet.

A „Vietnami Madonna” képét egy nyugatnémet folyóirat lapjairól vettük át, egy olyan cikkből, amelynek szerzője az egyik leghatalmasabb keresztény egyház magas rangú személyiségeit kérdezte meg arról, hogy szabad-e egy háborús konfliktusban ilyen kegyetlen eszközt, mint a kocsonyásított benzint, azaz „napalm”-ot használni, amely tudvalevőleg fékezhetetlenül pusztít el mindent, ami útjába kerül, de a legkegyetlenebbül az embert, akinek valósággal megolvad a húsa, és aki ha történetesen életben is marad, iszonyú, gyógyíthatatlan sebeket visel magán egy életen át. Az újságíró egy vegyészeti gyár tulajdonosának álcázta magát, akinél egy nyugati nagyhatalom napalmot rendelt, de neki most lelkiismeretfurdalása támadt, hogy bár az üzleti ajánlat rendkívül csábító és milliókat kereshetne de hívő keresztényként mégis, mielőtt cselekszik, egyházához fordul, és megkérdezi, szabad-e ilyen iszonyú pusztító eszközzel kereskednie. Sőt, idézi

az elhunyt nagy írónak, Hemingway özvegyének egyik amerikai folyóiratban közölt beszámolóját, miszerint: „Ezidőszere Vietnamban a legnagyobb kereslet a műkezek és műlábak vonalán tapasztalható. A raktári készletek azonban nem kielégítőek. A civil igények kielégítéséről szó sem lehet. A legszörnyűbb sebek, amelyeket láttam, napalm (benzint zselé) által okozottak voltak. Ahol az égő napalm a testet éri, megolvad a hús és vastag, kocsonyás csomaggá válik. Minden néven nevezendő gyógyszer hiányzik ezeknek a sebeknek a kezeléséhez... Ezt a fegyvert több mint 1400 község megtámadásánál alkalmazták... Havonta ezer meg ezer gyermek szenved súlyos sebzést, vagy halált a napalm által. A sebesültek fapriccseken, vagy néha kettésével rögtönzött hordályakon, a segélyhelyek folyosóin, iszonyú zsúfoltságban fekszenek...”!

Dacára az iszonyatos képeknek amelyet a riportok, a hiteles helyszíni beszámolók nyújtottak, dacára a hívő alázatnak, vagy a nagyhatalmú, de egyházhoz nagyiparos — szerepe szerint „megjárt” — tépelődő lelkiismeretfurdalásának és hathatós érveléseinek, a magas rangú egyházi személyek — teológiai erkölcsügyi professzorai, zsinati tanácsadók, tábori püspökök, magas rangú papok stb. — kettő kivételével, megengedhetőnek vélték a napalmbombák szállítását és alkalmazását a régi elv, ti. „a cél szentesíti az eszközt” jegyében! Sőt olyan is volt, aki a nagyiparos szerepét játszó riporternak még a távolabbi célt is megjelölte, amiért feltétlenül helyesnek tartja, ha napalmot szállít háborús célokra, mondván: ha ennek az iszonyú pusztító eszköznek a bevetésével sikerül kivívni a győzelmet Vietnamban, akkor a szállító-nagyiparos, miután több milliót keresett az üzleten, kegyes felajánlást tehet az egyházi misszió javára annak érdekében, hogy a napalmmal legyőzött vietnami lakosság között újra megszilárdítsák a nyilvánvalóan megrendült keresztény hitet, mert hiszen köztudomású, hogy a megtámadott vietnamiak jelentős többsége keresztény.

Az ilyenfajta kereszténységet és keresztény gondolkodást, sőt „keresztény erkölcsöt” mi, unitáriusok sohasem képviseltük és sohasem fogjuk képviselni! Nekünk nem voltak és nincsenek öncélú hatalmi igényeink, amelyeknek biztosítása érdekében a kegyetlenséget is erkölcsi magasságra kellett volna emelnünk. Mi mindig megértettük Dávid Ferenc fennkölt szellemében azt, hogy miért utasítja el Jézus az erőszaknak minden formáját, még akkor is, ha az látszólag az ő előhaladását lenne hivatva szolgálni. Hiszen az előjáróban idézett lukácsi evangélium 9. fejezetéből vett versek is tulajdonképpen Jakabnak és Jánosnak Jézus iránti buzgóságáról vallanak, csak hogy ez a buzgóság volt éppen az, amit maga Jézus utasít a leghatározottabban vissza. Ennek ellenére a kereszténység történelmének folyamán hányszor, de hányszor ismétlődött meg az, amit Jakab és János mondtak: „Uram, akarod-e, hogy mondjuk, hogy tűz szálljon alá az égből és eméssze meg ezeket, mint Illés is cselekedett?” Hányszor nem is kérdezte, sem Jakab, sem János, sem Péter, sem Pál, hanem egyszerűen cselekedett. S ha nem is az égből hozta le a tüzet, de a vélt ellenfelek talpa alatt meggyújtotta a máglyát, „szent célok” érdekében! Mi voltunk azonban azok, akik négy évszázaddal ezelőtt elsőként fordultunk szembe ezzel a szemlélettel, ezzel a „tűzzel-vassal” térítő szellemmel! Szembefordultunk a testi és a szellemi erőszaknak bármilyen alkalmazásával. Hittel vallottuk Dávid Ferencel együtt, hogy az igazságot útjában semmi sem tudja feltartóztatni. Amikor hatalmunk volt, — s a XVI. század hatvanas éveiben a hatalom birtokában voltunk Erdélyben — törvénybe iktattuk a lelkiismereti és a vallásszabadságot. Hirdettük és megvalósítottuk mindenkire és mindenre érvényesen a tolerancia elvét, és együtt vallottuk Jézussal, hogy „az embernek Fia nem azért jött, hogy elveszítse az emberek életét, hanem hogy megtartsa”!

1967. karácsonyán is erről a jézusi hitről akarunk bizonyosságot tenni. Mi azért imádkozunk, dolgozunk és harcolunk a felvilágosult szellemnek és békeértető szívnek melegével és hatalmával, hogy ez a min-

den erőszakot elutasító, hamisítatlan emberebb emberi jézusi szellem *szülessék újjá ezen a karácsonyon*. Érezzük és tudjuk, ha nem ez lesz ennek a karácsonynak legmélyebb értelme, akkor a napalmbombák tüzeiben minden „izmusok” közül a krisztianizmus, azaz a kereszténység, fog megsemmisülni. Bízunk azonban abban, hogy minden gyarlósága és szörnyű tettei ellenére is az ember alapjában véve jó és jóra alkalmas, és ezért a karácsonyi önvizsgálat elvezeti a betlehemi csillag nyomán újra az igaz emberség jászolbölcsőjéhez, ahhoz a valósághoz, amelyben a tiszta, az istenien

emberi élet újjászületése mindig, tehát ma is lehetséges!

Lelkünkkel átöleljük a jövődöt hordozó, vagy jövődöt védő gyermekeket és édesanyákat és imádkozván vétkeink bocsánatáért, reménykedő hittel sóhajtunk az égre és a felelősségnek szívet-lelket megremegtető érzésével együtt daloljuk az angyalokkal: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, és a földön béke, és az emberek között jóakarát”.

R. Filep Imre
püspöki helynök

Kovács Margit

ny. igazgató

Nemes családi hagyományok letéteményese és méltó képviselője volt. — Anyai részről Kriza János, nagynevű tudós püspökünk, a „Vadrózsák” kiadója, unokája volt. Édesapja Kovács János, egykori kolozsvári kollégiumunk nagyérdemű tanára, később igazgatója. Fivére, Kovács Kálmán, v. kolozsvári főgimnáziumunk boldogemlékü tanára, majd egyházunk népszerű, tevékeny titkára. — Jómaga előbb Székelykeresztúron tanárnő, később a v. kolozsvári Unitárius Leányotthon szeretve tisztelt igazgatója.

„Életeleme volt a jóság, a másokért való féltő aggodás. Nemes lényéből a gondjaira bízott tanulók, valamint rokonai felé egy hosszú életen át gazdagon áradt az önzetlen, tiszta, segítő, simogató szeretet”, — hangzik a családi gyászközlemény megindító híradása.

Ennél teljesebb, valóbb, az elhunyt lelkiségét híveiben tükröző jellemzést aligha lehetne adni róla.

E találó szavakhoz hadd fűzzük hozzá mégis: egyéniségét mindig csöndes derű, szelid vidámság, a mindennapok dolgaival szemben is kiegyensúlyozott, bölcs életszemlélet belső fényei hatották át.

Hanyatló életének utolsó szakaszát ugyan súlyos megpróbáltatások borították árnyékba — lelkét, egész emberi valóját azonban mélyseges hitének vitorlája mindvégig szilárdan egyensúlyban tartotta. Széles körű, mély részvét kísérte utolsó útjára.

Házsongárdi sírja mellett lélekben minden bizonynyal felsorakozott a szülőhaza különböző tájaira szét-szóródott hálás tanítványainak láthatatlan serege, *lelkének* hűséges gyermekei. Mindazok, akik a jóságos „Margit néni” feléjük áradt szeretetének valaha boldog részesei voltak.

Halálát nővérei: Török Kálmánné, Kovács Lenke és Kovács Irén ny. tanárnő, valamint unokahugai és unokaöccse: dr. Kovács Lajos kolozsvári egyházi főjegyző gyászolják.

Emlékét önzetlen nevelőmunkájának — tanítványainak igaz emberségéből visszasugárzó — maradandó eredményei őrzik.

(ny. g.)

Isten

Ki kételkedőn boncolja Őt,
A Teremtőt
S Gondviselőt:
Annak választ nem ad,
De a hívő előtt az Őr
Hívatlanul
S váratlanul
Megfejtí Önmagát!

Dr. Kubacskhay Béla

Az IARF Végrehajtóbizottságának ülése

Az IARF — Világszövetségünk — folyó évi november 3—6 napjain tartotta az NSZK-beli Majna-Frankfurtban a szokásos őszi végrehajtó bizottsági ülést, amelyen részt vett R. Filep Imre püspöki helynök, valamint dr. Kovács Lajos, a romániai unitárius egyház főjegyzője is. A végrehajtóbizottság a folyó ügyek és adminisztratív kérdések tárgyalásán kívül részletesen foglalkozott az 1968. évi kolozsvári, illetve budapesti 400 éves jubiláris ünnepségek előkészületeivel. A bizottság tagjai együtérzésüket nyilvánították dr. Dana McLean Greeley nemes harca iránt, mellyel az Amerikai Egyesült Államokban az élvonalban küzd azokkal, akik a vietnami háború azonnali beszüntetését követelik. A Világszövetség I. és II. számú szakbizottságainak ülésein dr. Kovács Lajos és R. Filep Imre szintén részt vettek és hathatós munkát fejtettek ki. R. Filep Imre püspöki helynök II. sz. Bizottság maheimi ülésén is részt vett, ott előadást is tartott, majd ugyanilyen feladattal kereste fel az Offenbach am Main-i szabadelvű gyülekezetet. Innen a düreni egyházközség testvéri evangélikus közösségébe utazott, ahol felejtetlen és élményekben gazdag napokat töltött. Itt is nagy érdeklődés kísérte előadását és rendkívül tanulságos eseményszámba ment az a lelkészek és egyházi munkások részvételével tiszteletére rendezett több mint 200 személyes bankett keretében lezajlott vitaest is, amely jó alkalmul szolgált az egymás egyházi és közösségi életének megismerésére és egy békés világ megteremtésére irányuló erőfeszítések megtételére. Püspöki helynök útjának végső állomása az ausztriai Graz volt, ahol az ottani kis unitárius közösséget kereste fel.

Felhívás előfizetésre!

Tisztelettel és szeretettel kérjük olvasóinkat, hogy lapunk előfizetési díját, évi 12,— forintot, a mellékelt csekkalapon befizetni szíveskedjenek.

Atyafiságos üdvözléssel:
az Unitárius Élet kiadóhivatala

Dag Hammarskjöld, az ENSZ egykori főtitkára, aki tragikus körülmények között halt meg Afrikában „az igazság felderítésének útján” — írta ezt a fohászt naplójába:

Áldj meg ép érzékekkel,
hogy láthassunk Téged.
Alázattal,
hogy meghalljuk hangodat.
Szeretettel,
hogy szolgálni tudjunk Téged
Hittel,
hogy Tebenned éljünk.

Balázs Ferenc

Ez év tavaszán volt 30 éve annak, hogy megrendülten állta körül egy fiatal unitárius lelkész ravatalát —, jelképesen szólva — unitárius anyaszentegyházunk és az egész egyetemes magyarság képviselője. 1901-ben született Kolozsváron és 1937-ben temették el Mészkon (Aranyosszék) unitárius egyháztörténelmünknek, valamint az erdélyi, illetve a magyar irodalomtörténetnek egyik legzséniálisabb alakját és ígéretét —, Balázs Ferencet. Sajnos, lapunk terjedelme nem teszi lehetővé számunkra, hogy részletes és elemző tanulmányt írjunk Balázs Ferenc életművéről. Csak jelentősebb munkáira utalunk: „Bejárom a kerek világot”, „Rög alatt”, „Zöld árvíz”, „Közérthető evangélium” stb., valamint a különböző folyóiratokban, az „Erdélyi Helikon” anthológiáiban megjelent tanulmányaira, világi és egyházi lapokban megjelent írásaira. Készülünk egy külön „Balázs Ferenc- emlékest” keretében emlékezőnkbe idézni fejlethetetlen alakját, fennkölt szellemét. Az emlékezés jegyében most egy rövid szakaszt idézünk egyik írásából, amelyben a világhírű indiai költőóriással, Rabindranath Tagore-val való találkozását írja le.

T A G O R E

... Kalkuttában a Brahmo Samajjal léptem érintkezésbe. A Brahmo Samaj egyike modern India legjellegzetesebb vallásos mozgalmainak. Alapítói között ott szerepel a költő atyjának, Devendranath Tagorenak is a neve. Ezt a körülményt nem hallgathatom el. Indiában, ahol a vallás által követelt szertartások, szokások, tisztálkodási eljárások olyan szembetűnően fontos szerepet játszanak a család életében, a gyermekek lelki kialakulására nem lehet lényegtelen a szülők vallása. Hogy Rabindranath Tagore mély vallásossága mellett fölvilágosodott fővel gondolkodik, s egy mitologikus vallás hagyományai nem ronthatják meg tiszta ítélőképességét, az nagymértékben köszönhető a Brahmo Samaj szabadelvű, felvilágosodott elveinek, amelyek legközelebbi rokonságban az angol és amerikai unitarizmus állanak.

E vallásos mozgalom csak kevéssel több mint százéves. Kialakulásában az a körülmény játszott a döntő szerepet, hogy Indiában a világ legerőteljesebb három vallása, a hindu, mohamedán és keresztény vallás egyenlő erővel találkozott. Ezek közül legelterjedtebb természetesen az indiaiak ősi vallása, a hinduizmus volt, de annak következtében, hogy Indiát politikailag előbb a mohamedán mogulok, később pedig a keresztény angolok hódították meg, a másik kettő is nagy súllyal számított. A költő olyan légkörben nőtt fel, amelyik e három vallás legfőbb igazságait megértéssel és türelemmel egyeztetette. Később életcélja, hogy Keletnek és Nyugatnak műveltségét egyetemesen emberi műveltségé szintetizálja, így családi örökségébe mehet.

Tagore-ral legelőször kalkuttai lakásán találkoztam. Teljes ellentéte Gandhinak. India varázslója — ahogy az angolok Gandhit félig tisztelettel, félig csúfolódva elnevezték —, kicsi, összeaszott, fogatlan, csúnya emberke. Tagore talán a legszebb ember, akit valaha is láttam. De ez a szépség nem a formák üres összhangja, hanem a bölcsességnek, misztikus vallásosságnak és művészetnek kisugárzása. Indiában vált előttem nyilvánvalóvá legtöbbször az a körülmény, hogy az arc szépsége teljes mértékben attól függ, hogy az ember mennyire tudja magát valamely érzésnek tökéletesen, hátsó gondolatok, zavaró öntudatosság nélkül átadni. Abból, hogy ki mikor a legszebb, teljes bizonyossággal meg lehet állapítani lelki hajlamát. Aki szép, ha táncol, de csúnya, kifejezéstartan, merev, amikor a templomi padban ül, bizonyára egész szívvel tud szeretni, de vallásossága erőltetett. A festők által megörökített imádkozó madonnák, akik arcáról fenséges szépség sugárzik, bizonyára nem a festők kedvéért mutattak valóságosságot. Tagore szép volt, amint bő redőkben leomló

kék palástjában ott ült előttem, hallgatva, amint neki a kis oxfordi teológiáról beszéltem, amelyiket ő jól ismert; akkor is fölgyúlt az arca, amikor Japán került szóba, s akkor is, amikor megtudta, hogy magyar vagyok. — A magyarokat nagyon szeretem — biztosított kérés nélkül is. — Egyszerűek, természetesekek, emberiek. Egész Európában közöttük éreztem magam leginkább otthon.

Ez a találkozás azonban csak ízelítőül szolgált. Természetesen meg kellett látogatnom őt az iskolájában — Shantiniketanban — is, amelynek neve magyarra fordítva azt jelenti, hogy a békesség hajléka. Pár óra alatt vitt oda a vonat. Szokásom szerint harmadosztályon utaztam. Zajos, a tisztaságra túlfutott nem vigyázó utitársaim sehogy sem tudták megérteni, hogy a *sahib*, ahogy ők a fehér embert nevezik, miért vegyült közéjük. De engem ezek az utazások hoztak szó szerint és jelképesen is közelebb az indiai néphez. Mekkora különbség van közöttük és a mi magyar népünk közt! A miénk nyugodt, méltóságos, büszke; az indiai beszédesség, csupa feszültség, csupa érzelm. De lelkükből megveszekedtek minden veszekedésre méltó alkalmat! Egyik-másik ott verte meg a feleségét előttem, s ha bögött, még jobban. De telve voltak jóindulatú érdeklődéssel. Ami angolt tudtak, elhúllatott pár szót, azt mind kipróbálták rajtam. Én meg a kis hindi tudományommal hozakodtam elő. Amikor Bolpur állomáson leszálltam s elhaladva a minden kasztnak és minden vallásnak külön kitett ivóvíz-alkalmatosságok előtt, fölkapaszkodtam a kis autóbuszra s negyedóra múlva megérkeztem a Békesség Hajlékába, igazat adtam a költőnek, a kis mangófák erdejében elbűjtött telep valóban a békessége volt.

A Békesség Hajlékát még a költő atyja, az ősz Devendranath Tagore alapította. Mikor költő fia, Rabindranath, ott iskolát kívánt fölállítani, csak két föltétele volt. Az egyik arra vonatkozott, hogy azon a területen mást, mint az egy Istent, ne imádjának. Ott bálvány-templomokat fölállítani s a népies indiai vallás szertartása szerint áldozatokat bemutatni nem szabad. A másik eltiltotta az állatoknak étkezés céljaira szolgáló leölését. E két föltételben, melyeket a költő egészen magáévá tette, már benne rejlik a későbbi iskola két jellemző sajátossága: Egyetemes, megtisztult, fölvilágosodott vallásosság s a szeretetnek, a világot egybefoglaló hatalomnak akkora teljessége, hogy az még az állatokra is kiterjed.

E kettőhöz aztán egy harmadik is járult s ez már különlegesen a költőé volt. Iskoláját, folyóirat és könyvkiadó vállalatát közös névvel *Visva Bharati*-nak nevezte el, aminek a jelentése: Kelet—Nyugat egyvilága. Ezt tekinthetjük az ő legtagasabb célkitűzésének. Ő nem elégedett meg azzal, hogy saját indiai művelődésének szellemét megismerje, előbbre vigye. Még távolabb állott tőle az, hogy a nyugati művelődés elveit minden további nélkül magáévá tegye. Amit ő akart, az az *egyetemesen emberinek* megtalálása volt, ami nem nyugati, nem keleti, hanem minden külön művelődésnek szintézise. Ugyanaz a cél, amit egyháza, a Brahmo Samaj a vallás terén tűzött ki maga elé. Shantiniketanban ennek következtében európai és indiai tudósok jelesei tanulmányozzák a művelődések alapjait s közös vonásait. Eredményeiről persze még korai volna beszélni.



*K*edves Olvasóinknak
Istentől áldott boldog karácsonyi ünnepeket kíván
a Szerkesztőség



Négyszáz év előtt...

A diadalmas 1568. esztendő krónikája

A rendszeres egyháztörténeti kutatás atyja, Jakab Elek, alapvető munkájában (Dávid Ferenc Emléke. Bp. 1879:128 l.) ezekkel a szavakkal jellemzi az 1568-as esztendőt: „Az 1568. év igaz joggal viselheti az Unitárius Hitvallás és Egyház születése évének nevét.” És valóban!... Az 1564—1567 közötti hatalmas szellemi erjedés a forradalmian új vallásos gondolkodás minden energiáját összegyűjtötte és robbanásszerű felszínretörésével olyan kezdeti energiát biztosított az induló unitarizmusnak, hogy az, az elmúlt négyszáz év ellenséges holtpontjain is keresztülhaladt és hirdette és hirdeti ma is a humanitás és religió, az emberség és valóság elszakíthatatlan egységét.

A nyitány méltó volt az esztendő jelentőségéhez. 1568. január 6—13 között Tordán az országgyűlés a következő határozatot hozta: „Urunk ő Felsege, amint ennek előtte való gyűlésekben országával végzett a religió dolgáról, azonképpen azt a mostanin is megerősíti, hogy ti. a prédikátorok minden helyeken hirdessék az evangéliumot, kiki az ő értelme szerint, és a község, ha venni akarja jó, ha nem, senki rá ne kényszerítse, az ő lelke azon meg nem nyugodván; de tartson oly prédikátort, akinek tanítása tetszik neki. És ezért senki a szuperintendensek közül, se mások a prédiátorokat meg ne bántassák, religióért senki ne szidalmaztassék; az előbbi constitutiók szerint. Nem engedtetik meg, hogy a tanításért más bárkit is fogsággal, vagy helyétől megfosztással fenyegetsen, mert a hit Isten ajándéka, az hallásból leszen, mely hallás Isten ígéje által vagyon.”

A szabad vallásgyakorlatnak — és természetesen a vallási igazságok szabad kutatásának — ez, a világtörténetben első, kodifikációja lehetővé tette a hagyományos keresztény hittételek törvényes revideálását, megvitátását, amely nem is váratott magára sokáig. A két nagy szellemi vezér, az újat kereső Dávid Ferenc és a reformáció megállíttatásához tiszteletreméltó következetességgel ragaszkodó Méliusz Péter között lezajló szellemi párbajok és egymás nézete ellen kibocsájtott vitairódalom tölti ki az esztendő folyását. Ezek a viták, amelyekbe a sajtó útján az alvezérek is beleszólnak, ha nem is vezettek egyik fél teljes győzelméhez sem, tisztázták mindkét fél álláspontját, fogalmait, felvázolták a kétféle vallási felfogás egész gondolkodásmódját.

Hamarosan a törvény kimondás után, még 1568. február másodikán hitvita zajlik le Debrecenben és ez az első alkalom, amikor az unitarizmus útjára lépett Dávid Ferenc megjelenik az ellenfél oroszlánbarlangjában. Körülményei is rendkívül érdekesek. Méliuszék a Nagyvárad zsinatukról (1567. dec. 14) küldtek meghívót az ellenfélnek erre a vitára. Három nappal később ugyanők Schwendi Lázárhoz, a kassai katonai parancsnokhoz fordulnak és segítségét kérik a felburjánzott ariánus, sabelliánus, photinus eretnokség ellen. Részben a Dávidékhoz küldött meghívó hangneme, részben pedig e tény tehették, hogy Dávid Ferencék nem akarnak elmenni a vitára. Visszautasító levelükben azonban meghívják Méliuszékát március 3-ra, a tordai zsinatukra. Úgy látszik azonban, hogy a fejedelemből határozott kívánsága volt ez, mert végül mégis voltak Debrecenben, február másodikán. A vita lefolyásáról nem sokat tudunk, csak annyit, hogy néhány tételre Méliusz nem adott azonnal választ, hanem későbbre ígerte azt.

A debreceni vita csak előcsatározása volt a tulajdonképpen nagy ütközetnek, a Gyulafehérvári nagy hitvitának, amely a fejedelem színe előtt, az ő palotájában ment végbe és amelynek végeredményére mi sem

jellemzőbb, hogy az orthodox tábor néhány kiváló képviselője a vitát két nappal befejezése előtt otthagya, reménytelennek látván táboruk helyzetét. Ez a hitvita indította meg Heltai Gáspár lelkében is az erjedést, amelynek eredményeként az eredetileg Dávid Ferenc haladó mozgalma ellen forduló kolozsvári prédikátor és korának legnagyobb magyar könyvnyomdása, Dávid Ferenc feltétlen híve lesz. (Vö: Péter Lajos: Hogyan lett Heltai Gáspár unitáriussá. U. É. 1966. 2. sz.) A gyulafehérvári hitvita (1568. március 8—18) hittani problémái pontosan azok, amelyeket egy előző cikkemben már felvázoltam. (U. É. 1966. 3—4 sz. és 1967. 1. sz.) Dávid Ferenc ugyanis 1571-ig nagyjából azonos utat járt, a nyugat-európai antitrinitáriusok, főként pedig Szervét Mihály tanításai szerint.

Az kétségtelen, hogy Méliuszék a vita végén sem módosítottak álláspontjukon, az is kétségtelen azonban, hogy magukat gyengének érezték Dávidék ellen és ezért fordultak a kor egyik legnagyobb nyugati teológusához, az olasz származású Zanchi Jeromoshoz és felkérték Dávid Ferenc tanításainak megcáfolására.

Időrendben a debreceni vita elé kellett volna helyezni, de a történések logikája szerint idekivánczik az 1568. január 27-én tartott kassai zsinat megemlézése. Ez a zsinat gyakorlatban mutatta meg, mit jelentett az erdélyben kialakult szellem és mi volt a gyakorlat Erdélyen kívül. Egri Lukács; előbb kolozsvári, majd ungvári antitrinitárius gondolkodású lelkész 27 tételben foglalta össze Dávid Ferencével megegyező tanításait. A kassai zsinatnak kellett döntenie fölötte, ez azonban nem is vitatkozott fölötte, hanem mivel Egri Lukács tanításaihoz tántoríthatatlanul ragaszkodott, kiszolgáltatta a világi hatóságnak, Schwendi Lázár katonai parancsnoknak, aki börtönbe vetette.

Az 1568-as esztendő a kezdődő unitarizmus székhelyének, Kolozsvárnak szempontjából is rendkívül fontos. Az erdélyi rendek áprilisi, gyulafehérvári, nyolcnapos törvényszéke, a kolozsvári magyarok és szászok között felmerült vita kapcsán elvi döntést hoz, amely szerint a magyarok és a szászok a város kormányzásában fele-fele arányban vesznek részt, teljes jogegyenlőséggel és viszonyossággal. Hasonlóképpen a kolozsvári egyházak életében is.

Végezetül meg kell emlékezzünk az írott szó, a könyv hatalmas arányú fellendüléséről: 1568-ban a következő unitárius művek jelentek meg: Dávid Ferenc szerk.: De Falsa et Vera Unius Dei... (Megjelenési éve 1567, de valószínűleg 68-ban jelent meg.) Dávid Ferenc: Demonstratio Falsitatis Doctrinae Petrii Melii... Dávid Ferenc: Refutatio Propositionum Petrii Melii... Dávid Ferenc: Aequipollentes ex Scriptura Phrases de Christo....; Dávid Ferenc: Anthithesis Pseudochristi...; Dávid Ferenc: Az Szent Irasnac Fundamentumából vött Magyarázat... Dávid Ferenc: De Mediatoris Jesu Christi...; Dávid Ferenc: Brevis enarratio Disputationis Albanae de Deo Trino et Christo...; Basilius István: Egynehány kérdések a keresztyén igaz hitről...; Basilius István, Az Apostoli Krédónak rövid Magyarázata...; Császmái István: Thordai Sándor András Írására való felelet... — 11 unitárius munka egy esztendő alatt! (Nem érdektelen megemlíteni, hogy a magyar tudományos élet 1966-ban összesen 651 művet ismert a XV. és XVI. századból. Magyar Könyvszemle. 1966, 63—66. l.)

Szász János

Socinus Laelius emlékkötet

A reformáció százada első nemzedékének egyik legérdekesebb alakja Socinus Laelius, — 1525—1562 — A sienai patricius sarj jogot tanul, majd teológiát. Kálvinnal, Bullingerrel és Melanchtonnal folytat levelezést vinnal, Bullingerrel és Melanchtonnal folytat levelezést és vitázik személyesen is. Wittenbergben is tanult, ahol David Ferencünknek is tanuló társa. 37 éves korában halt meg, emigránsként, Zürichben, ahová az inkvizíció elől menekült. Életében egyetlen gondolata sem jelent meg nyomtatásban.

A bázeli egyetem levéltárában maradt fenn These de Filio Dei et Trinitate c. dolgozata. Gazdag levelezéséből is jó néhány megmenekült a végtűzléstől, többek között a Bullingerhez írt húsz és a Kálvinhoz írt hat levele. A XVI. században, 1567-ben, Erdélyben adták ki egyik dolgozatát a Dávid Ferenc és Blandrata György által szerkesztett De falsa et vera... c. kötetben „Brevis Explicatio in Primum Joannis Caput” cím alatt. E cikkekre vonatkozó szerzőségét Socinus Laeliusnak csak 1936-ban állapította meg D. Cantimori firenzei professzor. Valószínű, hogy a wittenbergi egyetemen töltött hónapok alatt Dávid Ferencel szövődött barátság és Blandrata ügyes közvetítői szerepe egyaránt közrejátszott abban, hogy ez az értékes tanulmány éppen az első nemzetközi unitárius munkában látott napvilágot.

A Socinus Laelius halála négy évszázados fordulójára John A. Tedeschi által szerkesztett 331 oldalas angol nyelvű tanulmánykötet Firenzében látott napvilágot. A szerző küldte meg alulírottak, ismertetés céljából. A kötetben olasz és amerikai szerzők dolgozatai jelentek meg R. Bainton, — akinek Servetoról írt jeles dolgozatát jól ismerjük — négy olasz szerző új művét ismerteti G. H. Williams harvardi professzor, — akinek Radikális Reformáció c. nagy művét már méltattuk — Socinus jeles kortársáról és barátiáról. Camillo Renato-ról, írt 80 oldalas dolgozatát közli és angol fordításban közreadja Renato: Carmen c. pamfletjét, melyben Kálvinnak Serveto megégésével kapcsolatos állásfoglalását ítéli el. L. Lazzaro az 1549 évi Kálvin-Socinus levélváltást ismerteti és a leveleket angol fordításban közli. David Willis Socinusnak Kálvin teológiájára, különösképpen Krisztus érdeméről szóló tanítására gyakorolt hatását elemzi. O. Ortalini az olasz reformerek reménveiről ír. Dr. Pingree ismerteti a korábban Socinusnak tulajdonított — Apológiát — pro Michael Serveto — melynek szerzője Alphonsus Lyn-

curius, s közlik e dolgozat angol fordítását. J. A. Tedeschi és J. von Henneberg egy 1583. évi modenai inkvizíciós pert ismertetnek. Végül Tedeschi szerkesztő az 1200-as évek végére visszavezethető Sozzini család nemzetségtáblázatát ismerteti. A kötet a sienai egyetem jogi karának kiadványsorozatában jelent meg „Italian Reformation Studies in honor of Laellius Socinus” címen.

Ferencz József

Az unitárius hitelvek behatolása a Duna melléki területekre a XVI. században

Dr. Nagy Barna református dogmatörténész érdekes és bennünket, unitáriusokat érdeklő felfedezést tett közzé a „Református Egyház” c. lap hasábjain „Mikor jelent meg az antitrinitarizmus a Duna melléken?” cím alatt (1967. XIX. évf. 1. szám).

Szegedi Kis Istvánról szól a cikk, a XVI. századnak erről a neves reformátoráról, aki egyik jelentős művében éppen az unitárius hitelvek erőteljes cáfolatával foglalkozik, bizonyosságul annak, hogy ezek az unitárius hitelvek az ő működése területére, a Duna mellékre is behatoltak. Szegedi Kis István ebben a művében Dávid Ferencnek két könyvéből is idéz, egészen pontosan, mégpedig a „Rövid magyarázat”-ból, mely 1567-ben jelent meg Gyulafehérváron és a „Brevis enarratio”-ból, amely a gyulafehérvári hitvita — 1563 — anyagát tartalmazza. Ez is bizonyíték a mellett, hogy e két unitárius könyv megjelenése után íródott Szegedi Kis Istvánnak szóban forgó könyve, amelynek címe különben: „Assertio vera de Trinitate...” — „Igaz bizonyágtétel a Szentháromságról...” A könyv megjelenésének időpontját, pontos évszámát eldönti az alábbi szöveg, amely az I. ív 7. levelén olvasható a leragasztás eltávolítása után: „R. V. Stephanus Szegedinus cum aliis omnibus quae hoc libro continentur, faciebat Anno 1569. 22. die Aprilis”, — „Mindazokkal együtt, amik ebben a könyvben foglaltatnak, Szegedi Kis István tiszt. úr készítette az 1569. esztendőben, április 22. napján.”

Tehát 1569-ben erőteljes unitárius behatolás ellen kellett védekezni a Duna melléken.

„Olivér kér még”

Az ausztráliai unitáriusok folyóirata, a „The Unitarian Quest” négyszer jelenik meg egy évben, az évszakok megjelölésével. Borítólapján az óceánnak egy hulláma látható s egy sirály, mely a fény-nyalámban repül. Korábban Watson lelkész szerkesztette, de mivel ő most visszatért Angliába, Mrs. Wilson vette át ezt a feladatkört. Valószínűleg meg is tartja az új lelkész megérkezésekor is. Nagyon intelligens, tevékeny asszony és hívő unitárius lélek. Első cikkének „Olivér még kér”, — „Oliver asks for more” címet adta, s ez némi magyarázatra szorul.

Dickens emberformáló írói génuszát Magyarországon is ismerik, az angoloknál pedig alakjai úgy élnek, mint történelmi valóságok. A fent említett cikk címe is egy szállóige. Nemrégiben egy „komoly” musicalt komponáltak ezzel a címmel „Oliver asks for more”.

„Az ember élete első pillanatától fogva kívánság és éhség. A gyermek legelső kívánságai még primitívek, — ételt, meleget és oltalmat kér. Ahogy fejlődünk, szaporodnak szükségleteink, többet kívánunk és többet akarunk. Szemünk szépséggel akar kielégülni, fülünk tetszetős hangokkal, értelmünk tudással, a szív szeretettel és lelkünk hittel s annak megvallási lehetőségével. Olivér egyre többet kér.

Az ember nemcsak kenyérrel él és ha nem kívánt

volna többet, nem hagyta volna el korábbi, állatihoz hasonló sorsát. Idők teltevel kocsit kívánunk, háztartási gépeket, szőnyeget. És igényünk támad szellemi táplálékra. Jusszon eszünkbe az a sok szent és bölcselő, kiknek anyagiakra vonatkozó kívánsága a minimumra szorítkozott és mégis ők voltak a legkiválóbbak. Nekik mindenük megvolt, pedig anyagiakban szegények voltak.

A történelem során hányszor és hányan rossznéven vették, hogy Olivér még kért és a hivatalos kereszténység, katolikusok és protestánsok egyaránt, manapság is rossznéven veszi nemegyszer, ha valaki igényli a több és a valódi tudást a múlt mítoszai és legendái helyett.

Az unitarizmus éppen abban különbözik leginkább az ortodox kereszténységtől, hogy biztatja az embereket kérdések feltevésére és az igazi tudás megszerzésére. Biztatja az embereket, hogy ne legyenek megelégedve az ősi mitológiával, hanem kutassák az ember eredetét és a világegyetem rejtelmét.

A modern unitárius Olivérnek az a feladata, hogy kérjen, kérdezzen, akarjon még többet; — több tudást, több belátást és ugyanerre tanítsa meg gyermekeit is.”

Angolból fordította: Sz. Tompa Márta

Horrifikus rabló tánc

Estefelé az első pihenő után József övével tovább akart menni. Szamarán azonban előre lovagolt egy domb mögé, hogy kifürkésze az utat. „Nem lehet már messze az egyiptomi határ” — gondolta.

Mária ölén a gyermekkel egyedül maradt az enyhelyen és akkor történt, hogy egy bizonyos Horrifikus közeledett feléjük az úton, ki messzeföldön híres volt, mint a pusztának legrettenetesebb rablója. A fű a földhöz lapult, a pálmaágak megremegtek és önkéntelenül is kalapjába dobták datolyáikat, s még a leg-erősebb oroszán is behúzta farkát, ha messziről megpillantotta a rabló piros nadrágját. Hét tör volt övébe tűzve, mindegyike olyan éles, hogy azzal a szelet is ketté tudta vágni, balján egy kard himbálódzott, amelyet a Görbe-nalálnak neveztek, s vállán egy buzogányt viselt, amely skorpiófarokkal volt teletűzdelve.

„Hah!” — ordított a rabló és kirántotta szabályját.

„Jó estét” — felelte Mária. „Ne olyan hangosan, alszik!”

A Rettenetesnek a lélegzete is elállott, ezt a figyelmeztetést hallván; nagyot fújt s egy csalánnak levágta a fejét a Görbe-halállal.

„En Horrifikus, a rabló vagyok” — sziszegte, — „En ezer embert öltem meg már...”

„Isten bocsássa vétkeidet!” — mondta Mária.

„Hagyj beszélnem” — suttogta a rabló — „És olyan kisgyermeket, mint amilyen a tiéd is, nyáron szoktam megsütni!”

„Nagy hiba” — mondotta Mária. „De még nagyobb az, hogy hazudsz!”

Ekkor valami kuncogás hallatszott a bokorból, s a rabló döbbenetén ugrott a magasba. Közelében még soha senki nem merésztelt nevetni. Azonban csak a kisangyalok kuncogtak, akik az első pillanatban mind eltűntek, most azonban ismét ott ültek az ágakon.

„Nem féltek tőlem?” — kérdezte folytott hangon a rabló.

„Oh, Horrifikus testvér” — mondotta Mária, — „Milyen tréfás ember vagy te!”

Ez szíven ütötte a rablót, mert az igazat megvallva, az ő szíve olyan puha volt, mint a viasz. Még csecsemő volt, amikor futva jöttek az emberek és elszörnyülködtek. „Jaj nekünk”, — mondták, — „Nem úgy néz ki, mint egy rabló”? Később senki sem jött többé, hanem mindenki elszaladt tőle, mindent maga

mögé dobván, és Horrifikus ennek következtében nem is élt rosszul, jöllehet képtelen volt vért látni és alig tudott egy csirkét is nyáron megsütni.

Lelke mélyén ezért esett olyan nagyon jól, a Rettenetesnek, hogy végre talált valakit, aki nem félt tőle.

„Ajándékozni szeretnék valamit fiadnak”, — mondotta a rabló, — „Csak sajnós, nincsen egyebem, mint csupa lopott holmi a zsebeimben, de ha úgy tetszik neked, akkor táncolnék előtte!”

És Horrifikus, a rabló, táncolt a Gyermek előtt, és egyetlen élőlény sem látott ehhez hasonlót. A Görbe halált úgy emelte maga fölé, mint a Hold ezüstsarlóját, lábait oly kecsesen mozgatta, mint egy antilop, és oly gyorsan, hogy már megszámolni sem lehetett volna azokat. Mind a hét törét feldobálta a levegőbe, és átugrotta a szétvágott szeleket, mint egy tűzláng nyelve örvénylett vissza a föld felé. Olyan hatalmas és művészien táncolt a rabló, olyan pompás látványt nyújtott fülkarikáival, himzett övével és tollas kalapjával, hogy Mária ifjasszony szemei is egy kissé fényleni kezdtek. A pusztai állatok is odalopakodtak, a királyi óriás kígyó, az ugrómókus és a sakáll, mindnyájan kört alkottak a táncoló körül, és farkukkal verték a taktust a homokban.

Végezetül a rabló kimerülten omlott Mária lábához és ott nyomban elaludt.

József már régen messze járt, amikor a rabló ismét fölébredt és útjára ment. Csakhamar észrevette, hogy többé senki sem fél tőle. „Hiszen vajpuha szíve van” — mesélte mindenütt az ugrómókus. A Gyermek előtt táncolt — sziszegte a kígyó.

Horrifikus a pusztában maradt, letette rettenetes nevét és öregségében hatalmas szentté változott. Maradjon titok naptár szerinti neve.

Ha valakinek azonban közületek valami rejtegetni valója lenne és csak a szíve maradt volna jó, úgy szolgáljon ez vigasztalására. Egykor majd Isten néki is megbocsát a Gyermekért, mint a nagy rablónak, Horrifikusnak.

(Fordította németből R. F. I. a stuttgarti Kreuz-Verlag iránti hálából, a vállalat kiadásában megjelent Jörg Zink szerkesztette „Tizenkét éjszaka” című karácsonyi elmélkedéseket tartalmazó kiadványából, azért a sok értékes teológiai és tudományos szakkönyvért, amelyet számunkra küldött.)

HÍREK

Karácsony első és másodnapján templomainkban ünnepi istentiszteleteket tartunk és úrvacsorát osztunk. Az úrasztala megterítéséhez természetbeni vagy pénzüeli adományokat köszönettel átvesszünk a lelkész hivatalka.

Oesztendő estjén, 6 órakor istentiszteleteket tartunk budapesti templomainkban.

Özv. Kincses Lászlóné nyugalmazott tanítónő a Debreceni Tankerületi Főigazgatóság aranydiplomával, a Pedagógusok Szakszervezete pedig emlékéremmel tüntette ki. Kitüntetés testvérünk nehai Kincses László fűzesgyarmati lelkészünk özvegye, ma is Fűzesgyarmaton él. A több mint 50 esztendőre terjedő nagyon értékes nevelőmunkájából 28-at a fűzesgyarmati unitárius elemi iskolában töltött. Egyházköri Tanácsunk október 20-i ülésében, melyen kitüntetett testvérünk személyesen megjelent az Elnökség hívására, a maga részéről is kifejezte tiszteletét és nagyrabecsülését. E helyen is kérjük, hogy özv. Kincses Lászlóné tiszteletes asszony még hosszú esztendőkn keresztül mutasson példát mindannyiunknak a hazaszeretet és az egyházszeretet nemes erejében.

R. Filep Imre püspöki helynök részt

vett a reformáció 450. évfordulója alkalmából a Deák téri evangélikus templomban rendezett emlékünnepeken, október 31-én.

A közös protestáns reformációi emlékünnepeken, melynek megrendezésére október 29-én került sor a Kalvin téri református templomban. Bencze Márton főjegyző képviselte az unitárius egyházat.

Dávid Ferencre emlékeztünk (Meghalt 1579. november 15-én Deva várában) halála 388. évfordulóján a november 12-én tartott istentiszteleteinken. Az ő emlékének hódolt az ugyancsak november 12-én közvetített rádiós istentiszteleten Bencze Márton főjegyző s reá emlékezett november 19-én, a Högyes utcai gyülekezeti napon Pethő István nyugalmazott püspöki helynök.

Lelkészi napok keretében beszéltek meg belső embereink október 18-19-20. napjain gyülekezeteink problémáit s azokat a teendőket, amelyek rájuk várnak a jövő évi 400 éves ünnepségek kapcsán.

Egyházköri tanácsunk október 20-i ülésében, melynek fő témája a jövő évi jubiláris ünnepségeink programjának a megállapítása volt, — határozatot hozott arról is, hogy a svájci Albert Schweitzer College 1968. évi nyári kurzusán való részvételre Huszti János pest-lőrinci lelkészt javasolja.

R. Filep Imre püspöki helynök és Ferencz József főgondnok látogatást tettek a kocsordi és a depreceni egyházközségünkben, október 28-án és 29-én. A gyülekezet lelkészével és előjáróival az aktuális tennivalókról tartottak atyafiságos megbeszélést, majd vezettek hasznos szolgálatokat az istentiszteleteken.

Ferenc József főgondnok részére leveleken küldte el üdvözlését az Angol Unitárius Történelmi Társulat ezévi közgyűlése, melynek főgondnok afia rendes tagja. Dr. J. McLellan, cambridge-i lelkész, elnöki és Fred Kenworthy, a manchesteri Unitarian College igazgatója, az angol unitáriusok ezidei elnöke, titkári minőségben írták alá a szíves üdvözlő sorokat.

Benamy Sándor: A XX. században élttem c. korrajzában — megjelent 1966-ban — kolozsvári életének különböző eseményeit, emlékeit gyűjti csokorba, s ennek során neves kolozsvári személyiségekről, írókról, köztük sok unitáriusról emlékezik meg. Kedves hangon, emberi melegséggel méltatja Ferencz József unitárius püspök, Jékely Aladár, Orbók Lóránd és Orbók Attila, Balázs Ferenc, dr. Ormos László, vagy az élők közül Gyallay Domokos és Sütő Nagy László és mások életének egy-egy epizódját. Az érdekes munkát, mely a Szépirodalmi Kiadó gondozásában jelent meg, lapunk olvasóinak is melegen ajánljuk.

W. Cramer és felesége baráti látogatáson Magyarországon és Romániában jártak s ennek során felkeresték mindkét országban az unitárius egyházat. W. Cramer vezető titkára az IARF-nek, felesége pedig magyar származású s ma is kitűnően beszél anyanyelvét, noha már Hollandiában született, — édesanyja révén szilágysági.

A magyar unitárius egyház megalakulásának 400. évfordulójáról, illetve a tordai országgyűlés 1568. évi jelentőségéről 1968. március második vasárnapján emlékeznek meg az amerikai és az angol unitárius templomokban. Az angol gyülekezetek emlékestisztisztéleteknek liturgiáját Kereki Gábor, volt budapesti lelkész készíti elő.

A budapesti unitárius egyházközség Nagy Ignác utcai istentiszteletén, az egyik októberi vasárnapon illusztris vendég jelent meg, dr. Richter L. B. Helmut író és tanár, a lipcsei szabadelvű gyülekezet vezetőségi tagja személyében. Célja a két gyülekezet közötti kapcsolat felvétele volt. Alkalma volt találkozni ezen az istentiszteleten az ugyancsak jelenlevő IARF. vezető-titkárával, W. Cramer atyáknál.

Konfirmációt tartottak a budapesti egyházközségben november 26-án, a déli előtti istentisztelet keretében. A hitük-ről vallást tett ifjú testvéreinket, kiket dr. Mátéffy Géza gondnok fogadott a gyülekezet tagjainak sorába, e helyen is szeretettel köszöntjük.

Papi békegyűlésen vettek részt nagy-budapesti lelkészeink október 9-én az Új-városháza dísztermében. Dr. Garami József, a „Figyelő” főszerkesztője tartott nagy körültekintéssel felépített tájékoztatót „Gazdasági életünk és a gazdasági mechanizmus néhány időszerű kérdése” címen.

Kérem! A régi unitárius folyóiratok, — Keresztény Magvető, Unitárius Közlöny, Unitárius Egyház, Kévekötés stb. — régi évfolyamait, de egyes számaikat is kérjük adományképpen egyházi könyvtárunk számára (Budapest, V. Nagy Ignác u. 2-4.) A legcsekélyebb küldeményt is köszönettel vesszünk.

Külföldi hírek

Az udvarhelyi egyházkörben, melynek élén dr. Szász Dénes esperes, székel-udvarhelyi lelkész áll, a ciklus hátralevő részére új felügyelőség gondnokot választottak ifj. Bencze Ödön homoródkeménfalvi lakos személyében. Szeretettel köszöntjük.

Abásfalvára beköszöntött november hónapban az újonnan választott lelkész, Kibédi Pál, Isten áldása legyen munkáján.

Szász Tibor, dr. Kiss Elek püspök úr unokája, az Enescu zongora-emlékversenyen díjat nyert. Az ifjú művésznak szív- ből gratulálunk és további sikereket kívánunk.

Nabozenska Revue, a csehszlovák egyház teológiai szemléje. Főszerkesztő dr. M. Novák pátriárka, felelős szerkesztő dr. Z. Trtik professzor, a szerkesztő bizottság tagjai a prágai Husz János fakultás tanárai: A. Ebertová, R. Horsky, M. Kanák, J. Mánek, V. Kubac, Z. Kucera. Az 1967. évi 5. számban dr. R. Horsky és dr. M. Kanák professzorok megemlékeztek dr. Karel Farsky pátriárkáról, az egyház megalapítójáról, halálának negyvenedik évfordulója alkalmából.

A prágai Husz János teológiai fakultás, a csehszlovák egyház lelkésznevelő intézete, dr. M. Kanák professzor szerkesztésében tanulmánykötetet adott ki a Csehszlovák egyház és az Unitas Fratrum címen.

A Német Demokratikus Köztársaságban, Wittenbergben, emlékünnepeket rendeztek október 29.—november 2. napjain a lutheri reformáció megindulásának 450. évfordulóján. Az ünnepségeken az unitárius egyházakat dr. J. Kietly, a londoni unitárius központ vezetője, képviselte.

Magda Martini asszony „Fausto Socino et la pensée socinienne” címen tanulmányt jelentetett meg Párizsban a Klincksieck kiadónál. 125 oldalas terjedelemben. Socinus Faustus a XVI. századi reformáció második generációjához tartozik. Kolozsváron is megfordult, hogy a vallás nagy kérdéseiről a mi Dávid Ferencünk-

kel vitázzék. Ő a lengyel unitarizmus (szocinianizmus) megalapítója és nagy egyénisége.

Indian Messenger címen jelenik meg az indiai Brahmo Samaj, 1883-ban alapított angol nyelvű félhavi szemléje. A lap szerkesztője Amiya Kumar Sen. Az egyház ezidei elnöke Sudhi Ranjan Das. Mindketten ismert közéleti személyiségek.

Az indiai Nagwarban első ízben tartottak közös istentiszteletet a Khasi hegyek unitáriusai és a Brahmo Samaj hívei.

Az indiai Khasi hegyek Kryden nevű falujában zsúpfedélű, bambuszszőlőből épült új unitárius templomban imádkoznak a lelkes hívek. Mintegy 50 unitárius gyülekezet van ezen a vidéken, saját templommal. Devison Marbanang lelkész fáradhatatlanul rója gyalogszerrel a hegyi utakat, hogy minél több gyülekezetbe eljusson a szeretet evangéliumával. Kis lapjuk, a „Ka-Unitarian” angol és khasi nyelven jelenik meg.

A Schweitzerische Theologische Umschau 1967. évi novemberi száma 48 oldalon jelent meg több tanulmánnyal és számos könyvismertetéssel. A tanulmányok közül igen érdekes a nemrégiben amerikai egyetemre meghívott Dr. J. Amstutz „Weltbild und Heilung” c. dolgozata.

Dr. J. van Goudeover hilversumi remonstráns lelkész, másirányú elfoglaltsága miatt, lemondott az IARF titkárságában viselt tisztségéről. A nagy tudású jóbarát további életútját is figyelemmel kísérjük és több ízben tanúsított testvéri gesztusát irányunkban számon tartjuk.

Arai Shatosi japán unitárius lelkész, több amerikai unitárius lelkész irását fordította le japán nyelvre és adta ki nyomtatásban s terjeszti különösen az egyetemi hallgatók körében. Tokió és Tamagawa egyetemén rendszeres előadásokat tart az érdeklődő fiataloknak.

Az ausztráliai unitáriusok legismertebb lelkésze, Victor James, most ünnepelte Melbourne-i szolgálatának huszadik évfordulóját. James lelkész a békés egymás mellett élés jeles harcosa. Az elmúlt években járt a Szovjetunióban, Kínában, a Vietnami Demokratikus Köztársaságban és számos kelet-európai szocialista országban, köztük hazánkban is. Az evforaulo alkalmából szeretettel köszöntjük.

A New York-i Community Church lelkésze — dr. D. S. Harington — az egyik tavaszi vasárnapon Budana születésnapjáról emlékezett meg egyházi beszédében. A gyülekezetnek igen sok ázsiai származású hiva van.

Az amerikai unitárius — univerzalista egyház 1968. évi közgyűlése Clevelandban, az angol unitáriusoké Londonban kerül megtartásra.

Az amerikai unitáriusok több hónapos tanulmányútra hívták meg Sydney Knight lelkészt, aki a londoni unitárius központ vallás-erkölcsi nevelési osztályának a vezetője.

Dr. Lathrop H. John amerikai unitárius lelkész, az unitárius világszövetség, az IARF, egykori elnöke, a szegedi egyetem díszdoktora, 1967. augusztus 20-án elhunyt. Emlékeztétét kegyelettel megőrizzük.

A pennsylvániai állami egyetem negyven unitarius-univerzalista lelkészt hívott meg nyolcnapos konferenciára, melynek tárgya az öregekről való gondoskodás volt.

Az amerikai unitárius-univerzalista egyház külügyi osztályának 1967. évi októberi Report-jában jelent meg Ferencz József főgondnok „The Beginnings of Hungarian Unitarianism. — A magyar unitarizmus kezdetei” címen.

Belfast (Észak-Írország) egyik unitárius gyülekezetének lelkésze, dr. A. L. Agnew, 24 éves ottani szolgálatának betöltése után adott interjúban elmondotta, hogy ennyi idő alatt 1000 fiatal párt esketett és 500 gyermeket keresztelt meg.

Az oxfordi Manchester College-be szeptember 15.—17. napjain konferenciát tartottak az angolai szervezett szörványokban élő unitáriusok részére.

J. L. Adams professzornak érdekes könyve jelent meg a New York-i Harper és Row kiadónál 1965-ben, melyben Paul Tillich professzornak a kultúráról, tudományról és vallásról való nézetét ismer-teti. E munkával foglalkozik az angol unitáriusok Faith and Freedom c. lapja.

A Cape-Town-i (Dél-Afrika) szabad unitárius gyülekezet augusztus 1—6 napjain ünnepelte fennállásának százéves fordulóját. E gyülekezet és amerikai származású lelkésze szemben áll az ország faji megkülönböztetést hirdető politikájával és ezért az ünnepségeken a hivatalos állami szervek nem képviseltették magukat.

Az indiai Sadharan Brahmo Samaj januárban tartott, Maghotsavanak nevezett összejöveteléről üdvözlötet küldött a testvér unitárius egyházaknak —, hangsúlyozva, hogy a világ mai feszült helyzetében a szabadelvű vallásos embereknek különös gondot kell helytállniok a béke és a haladás eszméinek védelmében.

Le Protestant címen jelenik meg a svájci francia nyelvű szabadelvű protestánsok havi szemléje. Szerkesztője Ferdinand Cusin genfi lelkész. A folyóirat 1831. óta folyamatosan kerül kiadásra.

Évangeli et Liberté a címe a franciaországi szabadelvű protestánsok kéthetenként megjelenő, tartalmas és eleven szellemiségű szemléjének. A lap az idén már a 81-ik évfolyamával szolgálja olvasóit. Szerkesztője Paul Brunel Nimes-i lelkész. A szerkesztőbizottság elnöke dr. Georges Marchal párizsi teológiai professzor, a Foyer de l'Ame lelkésze, aki az IARF végrehajtóbizottságának is tagja.

A lagosi — Nigéria — Testvériség temploma unitárius gyülekezetének szellemi vezetője, a város egyik legtekintélyesebb üzletembere, Ajose Adeogun elhalt. A gyülekezet nemrégiben jelentette meg 2 ezer példányban, új énekeskönyvét.

D. S. Livingstone, előbb unitárius lelkész, később a dél-afrikai Johannesburg unitárius gyülekezetének gondnoka, meghívást kapott a nemrégiben függetlenné vált Lesutho (volt Basutoföld, angol gyarmat) egyetemén a filozófiai tanszék vezetésére. Felesége ápolónőképző iskola vezetője volt Johannesburgban és ezt a munkát fogja új lakóhelyén is folytatni.

Adományok

Nyugdíjalapra:

Béres Imréné (New York) 100.—, T. Borbély Pál 30.—, Szalay Lajosné 20.—, Bomhár János 10.— Ft.

Unitárius Életre:

Dr. Geley Józsefné 100.—, Béres Imréné (New York) 100.— Ft.

Halottaink

Zsolnay Andrásné, meghalt ápr. 3-án, élt 83 évet; Buzogány Elek, ápr. 28-án, 84 éves; dr. Simon Mihály Pál ápr. 29-én, 75 éves; Molnár Józsefné máj. 4-én, 60 éves; dr. Borbély István máj. 7-én, 70 éves; Jánossy Gyula máj. 27-én, 76 éves; Kedey Domokos jún. 21-én, 78 éves; özv. Szép Mihályné, jún. 25-én, 85 éves; özv. Jáky Nándorné, jún. 27-én, 76 éves.

Simon Dénes, meghalt szept. 5-én, 72 éves korában. Kovács Béla, szept. 16. 62 éves, özv. Márkus Istvánné, szept. 19-én, 78 éves, Baczó Sándor, szept. 22-én, 38 éves, Póké János, okt. 24-én, 68 éves, Simó András, nov. 16-án, 68 éves, Lux Ernő, nov. 19-én, 78 éves — Budapestben. Fodor Istvánné sz. Ferencz Magda aug. -én, 48 éves, özv. Molnár Istvánné aug. -én, 89 éves, — Pestlőrincen. Dr. Vass Ábel, nov. 18-án, 67 éves, — Pesterzsébeten.

Sári Lajos, Füzesgyarmat. Pálffy Antal ny. erdőmérnök, Szombathely.

Frdő Istvánné, nov. 8-án Felsőögdön. Özv. Berki Józsefné, a gyülekezetet alapító néhai P. Berki József menyje, 86 éves korában. Polgárdiban.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör

Főszerkesztő és felelős kiadó: R. Ille Imre

Felelős szerkesztő: Bencze Márton

Evi előfizetési díj: 12.— forint

Budapest IX., Hőgyes Endre utca 3. szám

Táv.: 137—186. Csekk.: 50.561—VIII.

INDEX: 25.842.

67.04728/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

Dr. Nyiredy Géza
Bpest XI. Eszék u. 9-11. I. em.